

O sezóne po sezóne

Lubo Šárik

Niekoľko kritických poznámok
o divadle hranom deťmi a divadle
dospelých pre deti v roku 2002

„technológiu a účel výroby“ tvaru. Pedagogika dnešných dní sa zasa usiluje našich divadelných chomút na prejavy súvisiace s praxou vyučovania. Obávame sa, že ani jedna tendencia nemôže

opísať a uspokojiť daný stav, v ktorom sa divadlo hrané deťmi nachádza. Sú prípady z praxe, že pôvodne „neestetické vystúpenie“ detí po zme-
ne situácie, v ktorej sa ocitlo, začalo pôsobiť ako vysoko umelecké a estetické (aj divadelné).

A naopak: aj profesionálne vybavená inscenácia s nadmierou estetických a umeleckých ambícií sa v divadelnej situácii javiska premenila na praktické cvičenie. Premena praktickej funkcie na estetickú je možná aj v tomto druhu umenia. Divadlo hrané deťmi už dávno opustilo lukratívno-iluzívnu rovinu napodobujúcu „veľkú“ činohru alebo iný útvar dospelých. Jeho cesta vždy viedla k odhaľovaniu takých skutočností, ktoré sme my, dospelí, často pre nevysvetliteľné estetické normy odmietali uvádzať na detskej scéne. Práve také hľadanie v spolupráci s deťmi prináša poznanie o hodnotovom svete. Na rozprávkach najviac pútajú tvorcov výkony ľudovej fantázie a hry, nie mravné ponaučenia. Práve hra a téma sa dostávajú do centra detských dramatických diel, ktoré sa objavujú ako divadlo na javisku. Odpúťanie inscenácií od tradičných tematických klíšé, odbúranie technológie prípravy detského interpreta, zviditeľňovanie procesu nácviu inscenácie cez detské improvizácie dovedlo divadlo hrané deťmi na začiatku nového milénia k úvahám o potrebe hľadať nové a iné hodnoty, než sa servírovali dosiaľ.

Zápas o novú senzibilitu realizovanú deťmi na javisku nevedie k predvádzaniu, ale k hĺbke výpovede, k formovaniu umeleckého výrazu cez detskú interpretáciu. „Z rozvalín stratených ideálov“ mnohých -izmov si buduje svoj svet. Hra a hranie sú síce výraznou súčasťou inscenačných projektov, ale už neprevyšujú racionálnu a vizuálnu podobu divadelného diela. Tieto trendy formovali dnes už renomovaní tvorcovia, ktorí svojho času pracovali s detským interpretom (S. Lavrík, D. Vicen, K. Horváth, M. Nogová, M. Máčiková a iní). Zotrel sa rozdiel medzi inscenáciami, ktoré vznikajú na pôde ZUČ a iných inštitúcií. Medzi žánrami sa uplatňuje pluralita pri výbere, synkretickosť pri skladbe i syntetizácia celku. Sú diela, ktoré vonkajškovo pripomínajú postmoderné postupy rozbiehajúci svet javiskového obrazu na čriepky, radostnú hru a odkrývanie nápadu pri objavení témy a spôsobu, ako ju stvárnajú na javisku. Iné detské divadelné súbory využívajú transformované epické príbehy, lebo stále je nedostatok hier pre detské kolektívy. V skutočnosti dnes už nestoja na začiatku práce s deťmi „notové“ dramatické texty, ale ich fragmenty. Tematické, motivické i tvarové. Hľadá sa partnerská cesta s deťmi za hodnotami i novými podobami prítomného sveta na javisku. Dospelí už nie sú iba terčom detskej kritiky. Pozerajú cez seba na svet, krajinu, v nej i na rodinu či školu, kriticky zobrazujú mediálny ošiar a bezduchosť konzumného spôsobu života. Ľudská bytosť, ktorá sa zbavuje hodnôt, pretože sa vzpiera ich nárokom, je ako lenivá gazdinka, ktorá zamkne jednu izbu za druhou, aby ich nemusela upratať. Nakoniec vegetuje v kuchyni, nešťastná zo svojho uväznenia, a snívá o vzrušujúcom záchrancovi, ktorý by ju vyslobodil... △

Divadlo hrané deťmi a divadlo dospelých pre deti charakterizuje v poslednom období úsilie vyrovnáť sa s hodnotami sveta okolo nás. Tematizujú sa rôzne životné situácie odrážajúce stav spoločenského života, hľadajú sa paralely v literárnom svete postáv, v rozprávkových sužetoch, ale tvorcovia sa nevyhýbajú ani mytologickým témam často v minulosti tabuizovaným. „Sloboda“ výberu v divadle hranom deťmi nespočíva iba v akceptácii vedúceho či režiséra predstaviť deťom nejaký okruh tematiky súvisiacej so životom ako ho vníma dieťa, ale v nastoľovaní situácie príznačnej pre divadlo, teda ten druh verejnej javiskovej produkcie, ktorá predpokladá istú dávku napätia, príbehu, umeleckého stvárnenia. Sústavné sa predhadzuje na oči nedivadelnosť pedagogických cvičení, ktoré pomocou dramatickej hry a improvizácie oslobodzujú dieťa od nánosov a klíšé odporozovaných zo sveta dospelých. Divadelná teória tvrdí, že divadlo hrané deťmi musí byť predovšetkým dobrým divadlom bez ohľadu na